

Verslag college 2: Waarom is de burger boos?

In oktober organiseerde ProDemos de collegereeks 'Mijn woede is wet'. Op maandag 15 oktober gaf cultuursocioloog **Roy Kemmers** het tweede college en keken we naar waarom de burger boos is vandaag de dag en waar deze woede vandaan komt.

Een alternatieve onderzoeksbenadering

Roy Kemmers begon het college met het laten zien van een foto. Op deze foto staat een beteuterde Ad Melkert en een gelukkige Pim Fortuyn. De foto karakteriseert het beginpunt van het 'politiek onbehagen' in Nederland. Dit politiek onbehagen is overal terug te zien, van de theoretische statistieken van de Eurobarometer tot de praktijk, denk aan het verzet tegen de komst van een asielzoekerscentrum in Geldermalsen.

Vanuit de onderzoekswereld zie je dat er behoefte is om dit politiek onbehagen te verklaren. Waarom rukt het populisme op? Waarom hebben mensen geen vertrouwen meer in de politiek?

Volgens Kemmers is het probleem dat veel onderzoekers proberen deze vragen te beantwoorden door te kijken naar wat politieke leiders zeggen en de boze burgers aan te duiden als 'moderniseringsverliezers': de mensen die niet profiteren van economische groei door een flexibeler economie met meer marktwerking en open grenzen. Dit is echter niet genoeg volgens Kemmers. De stem van de gewone burger ontbreekt en stigmatisering ligt op de loer. In zijn promotieonderzoek stelt Kemmers daarom tijdens diepte-interviews open vragen aan de gewone burger om zo het politiek onbehagen vanuit de mensen zelf uit te leggen.

De drie onderzoeksvragen zijn:

- Waar gaat politiek onbehagen over?
- Hoe hebben deze mensen zich afgekeerd van de politiek?
- Wordt het politiek onbehagen gekanaliseerd door populistische partijen?

Waar gaat politiek onbehagen over?

Voor het onderzoek gebruikte Kemmers de brievenrubriek van de Telegraaf. Daaruit kwamen drie typische beschuldigingen naar voren:

- *De incompetent* staat
Dit is de meest onschuldige vorm van beschuldiging waarbij mensen hun frustratie uiten over het handelen van, met name, individuen die een overheidsambt bekleden.
- *De vervreemde* staat
Deze beschuldiging is erop gericht dat de overheid los staat van de samenleving en niet weet wat het volk wil. Dit is gericht op de overheid in het algemeen en tegen de gevestigde orde.
- *De corrupte* staat
Hierbij focust de beschuldiging op het behartigen van (de verkeerde) belangen. De belangen van multinationals, andere staten of miljardairs als George Soros worden gediend, niet die van het volk. Deze beschuldiging is gericht tegen de gevestigde orde.

Dit laat gelijk al zien dat het wantrouwen in de politiek niet één oorzaak heeft, maar dat er verschillende oorzaken zijn waarom de burger boos is. En deze drie beschuldigingen zijn niet uitputtend.

Hoe hebben mensen zich afgekeerd van de gevestigde politiek?

Zoals Roy Kemmers aangeeft, zie je vaak dat mensen die tegen de gevestigde orde zijn getypeerd worden als 'the losers of modernisation' en dat dat de bron is van het populisme en wantrouwen. Het probleem is echter dat er wel over deze mensen gepraat wordt, maar niet mét ze.

Daarom ging Kemmers juist in gesprek met PVV-stemmers en mensen die bewust niet stemmen. Wat hem opviel, was een proces van geleidelijke verandering. Dit noemt hij 'Becoming Politically Discontented'. In de sociologie heet dit een 'anti-establishment carrière'. Deze ontstaat als volgt. Het begint bij een introductie van nieuwe ideeën, bijvoorbeeld door een politicus, een boek of een website. Vervolgens gaat men op zoek naar *validatie*: iemand doet zelf onderzoek. Bijvoorbeeld door gelijkgestemden te ontmoeten, naar een politieke partij te gaan of naar de media te stappen. Het probleem is dat deze mensen vaak niet serieus worden genomen. Dit is voor hen een bevestiging dat er een gevestigde orde is. Dit zorgt voor *consolidatie*: deze mensen worden sceptischer over mainstream media en hoe het nieuws gepresenteerd wordt. Vervolgens gaan ze hun verleden herinterpreteren aan de hand van hun veranderde kijk op de politiek. Populistische partijen proberen in te spelen op deze ontevredenheid van burgers.

Wordt het politiek onbehagen gekanaliseerd door populistische partijen?

Om deze onderzoeksvraag te beantwoorden ging Kemmers mensen interviewen die zich tegen de gevestigde partijen keren, bijvoorbeeld PVV-stemmers en niet-stemmers.

Uit de interviews concludeerde Kemmers dat het kanaliseren van politiek onbehagen door populistische partijen afhangt van de soort machtsoriëntatie die iemand aanhangt.

Volgens Kemmers heb je namelijk transparante machtsoriëntatie en ondoorzichtige machtsoriëntatie. Bij een transparante machtsoriëntatie geloof je dat de macht van de politiek in Den Haag ligt, bij regering en Staten-Generaal. Mensen die deze machtsoriëntatie aanhangen halen eerder voldoening uit het stemmen op een partij. Zij zijn blij dat de PVV er is en hen vertegenwoordigt. Minder voldoening is er voor de niet-stemmers: zij voelen zich buitenspel staan. 'Den Haag' maakt er een zootje van en stemmen heeft toch geen zin.

Mensen die geloven in een ondoorzichtige machtsoriëntatie, geloven dat de macht niet bij regering en Staten-Generaal ligt, maar bijvoorbeeld bij rijke ondernemers of grote bedrijven. Hier voelen de PVV-stemmers juist geen voldoening. Ze denken dat de gevestigde orde toch aan de macht blijft en de PVV wordt buitengesloten. De niet-stemmers met deze oriëntatie vinden hun niet-stem juist een politieke daad, waarmee ze willen aangeven dat stemmen toch geen zin heeft. Niet-stemmen geeft hen juist voldoening.

Focus op betekenisgeving

Volgens Kemmers moet er meer focus liggen op de betekenis die mensen geven aan hun eigen keuzes. Ga ze niet analyseren en bestuderen van bovenaf als de groep 'verliezers van de moderniteit', maar ga met ze in gesprek. Pas dan kun je het politiek onbehagen beter begrijpen.

Kemmers sloot het college af met de vraag of er überhaupt wel een oplossing nodig is voor het politiek onbehagen. En zo ja, wat is dan eigenlijk precies het probleem waar een oplossing voor nodig is?